

РЕЗЮМЕТА

на научните публикации и трудове

на гл.ас. д-р Росица Петрова Белухова-Узунова от катедра „Икономика“ при АУ-Пловдив, които не повтарят представените за придобиване на ОНС „доктор“, покриващи националните минимални наукометрични изисквания за придобиване на академичната длъжност “доцент”, в област на висше образование 3.0 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“, във връзка с конкурс, обявен в ДВ, бр. 97/21.11.2023 год.

I. Научни публикации, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация:

I.1. Научни публикации, реферирани и индексирани в SCOPUS:

1. Sadłowski, A., R. Beluhova-Uzunova, Rositsa, J. Popp, D. Atanasov, B. Ivanova, M. Shishkova, K. Hristov 2022 .**Direct Payments Distribution Between Farmers in Selected New EU Member States**. Agris On-Line Papers in Economics & Informatics, 14(4), 97-107,.ISSN 18041930, **SCOPUS Q2 SJR 0,27**

Резюме: Проучването има за цел да идентифицира степента на концентрация на директни плащания в избрани държави членки от Централна и Източна Европа (в сравнение с целия ЕС) и да очертае перспективи и препоръки за следващия програмен период. Пространственият обхват на изследването включва Полша, Чехия, Унгария и България. Времевият обхват отразява периода 2009 – 2019 г. Проучването показва, че разпределението на плащанията в България, Чехия, Унгария и в по-малка степен в Полша е силно небалансирано. Анализираните страни са използвали доброволните за държавите- членки инструменти за преразпределение, въведени с реформата на ОСП от 2013 г., в умерена степен, за да осигурят по-равномерно разпределение на средствата между бенефициентите. Не може да се изключи възможността инструментите за по-равномерно разпределение на средствата да бъдат политически по-лесни за въвеждане на ниво ЕС, отколкото на национално ниво. Въпреки това през следващия програмен период, в

съответствие с принципа на субсидиарност, този въпрос е оставен на държавите-членки.

Някои от резултатите от проучването са:

1. Въпреки възможностите, които предоставя ОСП, след 2013 г. небалансираното разпределение на средствата по Първия стълб спомогна за по-нататъшното развитие на големите стопаства;
2. Страните от ЦИЕ не са използвали потенциала на наличните инструменти за подпомагане на малки и средни фермери;
3. Прекомерната концентрация на селскостопански производствени системи предизвиква силен натиск върху природните ресурси.
4. Новата ОСП, 2023-2027 г. е ориентирана към екологизиране, цифровизация и млади фермери. Няма сериозни промени в схемите за директни плащания, които ще допринесат за допълнителна поляризация.
5. Сближаването на нивото на подпомагане между земеделските производители и между държавите-членки изостава. Принципът на субсидиарност и свързаното с него вземане на решения от държавите членки ще определят възможностите за по-балансирано и по-справедливо разпределение на финансовата подкрепа.

2. Shishkova M, Ivanova B, **Beluhova-Uzunova R**, Harizanova A. 2022. **Opportunities and challenges for sustainable production and processing of Rosa damascena in Bulgaria**, Industrial Crops and Products, 186, p.115184., ISSN 09266690, **SCOPUS Q1, SJR 1**

Резюме: Производството на *Rosa damascena* и продукти от нея е традиционно за България и е от ключово значение за семейните ферми в селските райони. В същото време това производство е изправено пред някои технологични, икономически и екологични предизвикателства. Последното е предпоставка за прилагане на принципите на биоикономиката и целесъобразното използване на остатъчните вещества. В тази връзка, целта на проучването е базирано на изследване и анализ на предизвикателствата и възможностите при производството и преработката на *Rosa damascena*, за да се разкрие потенциалът за устойчиви резултати. Тази статия обсъжда (1) тенденции и проблеми в производството на *Rosa damascena*; (2) ключови фактори, влияещи

върху решението за напускане на подотрасъла и възможностите за задържане на фермерите в него и (3) потенциала за повишаване на икономическата ефективност на преработвателните предприятия. Приложени са Case study анализ и регресионен анализ. Резултатите от проучването показват, че основните затруднения пред производителите се определят от ниската изкупна цена на *Rosa damascena*, високата цена на труда и липсата на работници. От своя страна факторите, които оказват силно влияние върху решението за напускане или оставане в този вид производство са възрастта на фермерите, тяхното образование, опит в отглеждането на *Rosa damascena* и големината на обработваемата площ. Въз основа на резултатите от проучването може да се препоръча на политиките в областта да осигурят допълнителна подкрепа за младите фермери, за да продължат да развиват този бизнес. Необходими са също инвестиции за повишаване нивото на човешкия и социалния капитал. От друга страна, новите технологии и модели позволяват на преработвателите да обработват допълнително остатъците, които в момента се изхвърлят. Въпреки това, представители на преработвателното предприятие идентифицираха необходимостта от разработване на иновативни и по-евтини решения за сушене на отпадъчни продукти.

I.2. Научни публикации, реферирани и индексирани в Web of Science:

1. 1. **Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M. And Hristov, K., 2023. Bulgarian agricultural structure and prospects Post-2023.** Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development, 23(2).pp. 75-82, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952 – WEB OF SCIENCE

Abstract: Реформата на ОСП през 2013 имаше за цел постигането на амбициозни цели - повече равнопоставеност при разпределението на финансовата подкрепа, по-добро насочване и „екологизиране” на директните плащания. Целта на изследването е да очертае промените в структурата на българското земеделие и да формулира препоръки за периода след 2023 г. Резултатите показват, че в България през 2010-2020 г. броят на земеделските стопанства е намалял с 64%, а структурата на стопанствата е сериозно трансформирана. Тенденциите на концентрация и поляризация на земята продължават, въпреки че приоритетите на европейската и националната политика са насочени към преодоляване на дисбалансите и различията. Тези

процеси на концентрация на земя са придружени от натрупване на значителен дял от директните плащания в големи стопанства. Трансформациите в структурата на земеделските стопанства могат да доведат до значително предизвикателство в контекста на бъдещото развитие на българското земеделие, продоволствената сигурност и поминъка в селските райони. Гъвкавостта и субсидиарността, предложени от ОСП, позволяват на държавите-членки на ЕС да определят своите приоритети и да насочват финансовата подкрепа към ключови сектори според националните специфики. Въпреки това финансовата помощ трябва да бъде по-добре насочена, а ограничаването и намаляването на плащанията над определената от ОСП граница трябва да бъдат по-ефективни.

2. **Beluhova-Uzunova, R., Dunchev, D. 2022. Agriculture 4.0–Concepts, Technologies and Prospects.** Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, 22, pp.97-104, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Abstract: Agriculture 4.0 се разглежда като нова възможност за решение на редица предизвикателства в глобален аспект. В този контекст целта на статията е да очертае основните дефиниции, концепции, технологии и тенденции в развитието на Agriculture 4.0 и да се дискутират предизвикателствата, както и възможностите и перспективите пред тази концепция. Въз основа на прегледа на литературата може да се заключи, че Agriculture 4.0 ще играе решаваща роля в трансформирането на сектора на хранително-вкусовата промишленост и оформянето на бъдещи модели на селскостопанско производство. От друга страна, новите концепции трябва да бъдат свързани със Зелената сделка и целите за устойчиво развитие, за да се гарантира справедлива и устойчива селскостопанска система. Наред с ползите от Agriculture 4.0 има предизвикателства, свързани с възприятията и способността на фермерите да се променят, развитието на инфраструктурата, особено в селските райони и липсата на стандарти за прилагане на новите технологии. Ролята на правителството и политическата подкрепа са от съществено значение и трябва да бъдат насочени към подкрепа за прилагането на концепцията Agriculture 4.0.

3. Georgiev M, Grozdanova D., Ivanova B., **Beluhova-Uzunova R.**, Shishkova M. 2022. **Agricultural Land, Rent Seeking and Transaction Costs**. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, 22(2), pp.345-352, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: Проучването има за цел да оцени въздействието на размера на рентите и транзакционните разходи върху фермерите по отношение на използването на земеделска земя. Проучването наблюдава негативните страни на максимизирането на функциите на фермерите с ренти. Те водят до изкривявания, свързани с монополи или неограничена пазарна власт. От една страна, транзакционните разходи създават неефективност на пазара поради липсата на консолидация на правата на собственост и загубата на време. От друга страна, рентите могат да допринесат положително за мобилността на други фактори, а оттам и за по-ефективното разпределение на ресурсите. Транзакционните разходи представляват положителен ефект от разпределението на риска, свързан с използването на ресурсите, което определя тяхната положителна роля в защитата на правата на собственост. Проучването използва различни методи, като сравнителен институционален анализ, който ретроспективно показват ефекта от институционалната промяна и, което е по-важно, въздействието на търсенето на рента и транзакционните разходи върху основните участници в селскостопанския сектор. Проучването има за цел да отговори на въпроса: разходите за търсене на рента или транзакционните разходи са по-важни за селскостопанските дейности и как трябва да бъдат намалени, за да се поддържа по-добро използване на земеделската земя.

4. **Beluhova-Uzunova, R.**, Shishkova, M., Hristov, K, 2022. **Socio-economic challenges for regions and agriculture in the new Member-States**. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural development, 22(2), pp.89-96. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Abstract: Регионалните неравенства в ЕС са съществена част от обсъждания политическия дневен ред и обществените дискусии. Новите държави-членки остават в групата на „изоставащите региони“, която включва райони с ниски доходи, изправени пред редица предизвикателства. Селското стопанство е ключов сектор в повечето от тези региони и се разглежда като основен източник на заетост и доходи. Проучването има за цел да представи характеристиките и значението на регионалните различия и да очертае препоръки за по-балансирано развитие. Изследването показва, че неравенствата нарастват на национално, регионално и местно ниво. В част от регионите се констатира нисък растеж, високо ниво на безработица, социално изключване и бедност. Въпреки това може да се заключи, че много от тях имат нереализиран потенциал. За да се справят с дисбалансите, правителствата трябва да се съсредоточат върху специфичните характеристики на регионите. Регионалните програми трябва да бъдат насочени към техните уникални особености и предизвикателства. В тази връзка прилагането на целева подкрепа следва да бъде свързано с координация и сътрудничество между различните заинтересовани страни.

5. **Beluhova-Uzunova, R.,** Shishkova, M., Hristov, K. 2022. Family farming in **the context of global challenges**, Scientific Paper Series, Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural development, 21(2), pp. 71-80, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: Настоящите предизвикателства, свързани с пандемията от Covid-19, пораждат загриженост относно сигурността и устойчивостта на глобалната хранителна система. Тъй като семейното земеделие играе решаваща роля в европейския селскостопански сектор, неговата подкрепа и развитие са жизненоважни за гарантиране на продоволствен суверенитет и сигурност, включително в селските райони. Това е преобладаващият фермерски модел, който представлява повече от 90% от броя на стопанствата и се счита за основен източник на доходи и заетост за селското население. В контекста на глобалната здравна криза е важно вниманието да се съсредоточи върху проблемите и възможностите, пред които са изправени семейните ферми. Целта на изследването е въз основа на анализ на наблюдаваните тенденции в

различни аспекти на семейното земеделие, да се обсъдят ефектите от Covid-19 и да се подчертаят стратегиите за развитие на тези системи за земеделско производство. Статията сравнява българското семейно земеделие с други страни членки на ЕС. Проучването показва, че въпреки че семейните ферми доминират в селскостопанската структура на ЕС, те са изправени пред редица предизвикателства като достъп до ресурси, финансова помощ, ниска конкурентоспособност и инвестиционна активност.

6. Atanasov, D., P. Zorovski, R. Beluhova-Uzunova. 2020 **Technical and Economic Efficiency of Ancient Wheat Species, Grown Under Different Technologies of Organic Fertilization** Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development Vol. 20, Issue 3, 2020 pp. 109-118, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952- WEB OF SCIENCE

Резюме: Информираността и интересът на потребителите към качеството на храните нараства, което води до по-голямо търсене на органични продукти. Биологичното земеделие помага за поддържане на биоразнообразието в агроecosистемите, както и за запазване на традиционни видове и сортове култури и редки породи животни в определени региони или страни. Основната цел на работата е да се проследи техническата и икономическата ефективност на три вида пшеница, отглеждани при различни технологии на органично торене и посевни норми. Изследването е проведено в експерименталния център за биологично производство към Аграрен университет – Пловдив в периода 2014 – 2017 г. Анализът на резултатите показва различни нива на техническа ефективност на трите вида, отглеждани при различни технологии на третиране с биоторове. От друга страна, високите цени на одобрените торове за биологично производство не гарантират икономическата ефективност от прилагането им. Всъщност по-добри икономически резултати се наблюдават без използването на торове. Заключение е също, че по-високите посевни норми на видовете пшеница влияят положително върху добивите.

7. Beluhova-Uzunova, R., D. Atanasov, M. Shishkova 2020. **Distribution of Direct Payments in Bulgaria – Policy Lessons and Prospects Beyond 2020.** Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural

Резюме: Директните плащания са съществен елемент от бюджета на общата селскостопанска политика. Първи Стълб играе важна роля за стабилизирането на доходите и подкрепата на българските фермери. Целта на изследването е да се анализира разпределението на директните плащания в България и на тази база да се формулират препоръки относно бъдещото развитие на ОСП. В статията кривата на Лоренц се прилага като широко използван подход за оценка за неравенството. Резултатите показват значителни различия между фермерите и неравномерно разпределение на финансовата подкрепа. Разпределението на субсидиите по Първи Стълб води до сериозни дисбаланси в българското земеделие. Има съществена трансформация в моделите на производство и търговия. Новата архитектура на директните плащания и по-голямата гъвкавост на инструмента след 2020 г. могат да отговорят на някои от съществуващите предизвикателства.

Въз основа на анализа могат да се направят някои изводи и препоръки:

- Новите предложения на ОСП 2021-2027 са насочени към подобряване на насочването в няколко направления – екологизиране и млади фермери. От друга страна, конвергенцията между подпомагането на доходите на земеделските производители и външната конвергенция между държавите-членки изостава. Преразпределителните плащания трябва да бъдат по-ефективни и по-добре насочени. Екосхемите бяха въведени като нова интервенция, но тяхното съдържание, изисквания и въздействие все още не са ясни за някои заинтересовани страни.
- Гъвкавостта и субсидиарността, предложени от новата ОСП, както и кратките срокове за разработване на стратегически документи могат да се отразят негативно на България.
- Липсата на сериозна промяна в основните плащания и други елементи на Първи Стълб е предпоставка за неравномерно разпределение и по-нататъшна поляризация на структурата на българското стопанство. Възможностите, приоритетите и амбициите на българската селскостопанска политика ще определят ефективността на прилагането на ОСП.

- Новият модел и отговорностите на страните членки биха могли да помогнат на българското земеделие да преодолее основните проблеми, свързани с директните плащания и разпределението на доходите от стопанствата.

8. Ivanova, B., Shishkova, M., **Beluhova-Uzunova, R.** 2020. **Agricultural Biomass Potential in Bulgaria.** Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, 20 (2), pp.273-280, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: Зависимостта от горивата и несигурността относно техните цени, съчетани с нарастващата загриженост относно изменението на климата и други екологични проблеми, са сред основните глобални предизвикателства. Те са ключови двигатели за развитието на производството на биомаса, считано за ядрото на биоикономиката и основна алтернатива за производство на енергия. Целта на изследването е да се анализира приносът на българското земеделие за развитието на биоикономиката и потенциала на сектора за производство на биомаса. Изследването се основава на определението и класификацията на биоикономиката, предложена от Европейската комисия. Резултатите показват тенденция на намаляване на значението на българското земеделие в националната икономика след присъединяването към ЕС. От гледна точка на потенциала на българското селско стопанство за производство на биомаса важна роля играят културите пшеница, слънчоглед и царевица. Въз основа на данните, другите анализирани култури не могат да се считат за основен източник на биомаса. Сред основните предизвикателства пред България са нагласите в обществото за ползите от използването на биомаса, включително икономически, социални и екологични. Ето защо трябва да се стимулира предприемаческата активност, за да се гарантира устойчиво производство и ефективно използване на биомасата в условията на дисбаланс между Северна и Южна България.

9. Dunchev, D. **Beluhova-Uzunova, R.** 2020. **Precision technologies in soft fruit production.** Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, 20(3), pp.131-137. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: Индустриализацията и механизацията на селското стопанство през 20-ти век доведоха до повишаване на производителността и ефективността и развитието на големи ферми. Загрижеността за околната среда и недостигът на ресурси трансформират моделите на селскостопанско производство. Внедряването на нови технологии и дигитализацията доведоха до еволюцията на прецизното земеделие. Целта на изследването е да се анализира икономическата ефективност на прецизните технологии в производството на меки плодове и да се обсъди възможността за тяхното внедряване. Проучването се фокусира върху Case study анализ и представя икономическите ползи от прецизните технологии. Очертани са и възможностите за внедряване на иновациите в България. Изследването показва положителен икономически ефект от прецизните технологии върху селското стопанство. От друга страна, анализът подчертава, че има значителни разлики в общите разходи и особено в инвестиционните разходи. Това в много случаи е основната причина за ограниченото внедряване на иновации от фермерите. Приложението на прецизните технологии е съсредоточено предимно в екстензивно производство и по-големи стопанства. Необходимо е да се насърчи прилагането им в сектори с висока добавена стойност, като фермите да се възползват в по-голяма степен от фондовете на ЕС в областта на иновациите.

10. Lubeniqui, G., **Beluhova-Uzunova, R.** 2019. **Agricultural competitiveness: the case of Kosovo.** Agricultural Sciences/Agrarni Nauki, 11(26), pp. 35-40, ISSN/ISBN 2603-4638 (print) 1313-6577 (print) - WEB OF SCIENCE-CABI

Резюме: Косово трансформира и реформира националната си икономика, за да отговори на стандартите и изискванията на ЕС. В страната се наблюдава икономически растеж, но търговският баланс и международната конкурентоспособност остават основно предизвикателство. Селското стопанство играе важна роля в процеса на интеграция и се счита за източник на заетост и доходи за по-голямата част от селското население. Секторът обаче изпитва затруднения на световните пазари.

Проучването анализира селскостопанската конкурентоспособност на Косово, за да идентифицира основните бариери и формулира заключение и препоръки за бъдещо развитие. Приложени са няколко от често използваните показатели за

оценка на конкурентните предимства като Relative index of export advantages – RXA, the Relative trade advantage – RTA and Related competitiveness – RC.

Резултатите показват, че Косово има потенциал и може да има конкурентни предимства в няколко селскостопански сектора, но трябва да преодолее много предизвикателства и трудности. Косовската селскостопанска конкурентоспособност може да бъде подобрена чрез увеличаване на производителността, подобряване на административния капацитет и инфраструктурата и разрешаване на проблемите с фрагментацията на земята.

11. Hristov, K, **Beluhova-Uzunova, R.**, Shishkova, M. 2019. **Competitive advantages of Bulgarian sunflower industry after the accession into the European Union.** Scientific Papers: Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development, 19(2), pp 197-202, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: След присъединяването към ЕС маслодайните култури, особено слънчогледът и рапицата, се превръщат в перспективен сектор в българското земеделие. Те представляват над 20% от общата селскостопанска продукция и доминират в структурата на българския износ. България и Румъния са най-големите производители на слънчоглед в ЕС, като добивите от слънчоглед са се увеличили два пъти през последните десет години. Резултатите в сектора са добра отправна точка за дебат за неговата конкурентоспособност и ефективност. Целта на изследването е да анализира конкурентните предимства на българския слънчоглед и да очертае възможностите и предизвикателствата за периода след 2020 г. Секторът се наблюдава от гледна точка на производство, потребление и търговия. Приложени са няколко от често използваните показатели за оценка на конкурентните предимства като RXA, RTA и RC. Резултатите показват, че слънчогледът ще продължи да доминира в структурата на българското земеделие, независимо от динамиката на международните цени и производство. Трудностите в българското животновъдство се отразяват на сектора и пораждат зависимост от износа и външната търговия.

12. **Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M., Hristov, K., 2020. The Common Agricultural Policy Post 2020- Farmers perception and Policy Implication.** Scientific Papers Series-Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development 20, no. 2 (2020): 61-68. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: Общата селскостопанска политика след 2020 г. все още е в процес на разглеждане и обсъждане между държавите-членки, организациите на фермерите и други заинтересовани страни. Целта на проучването е да се анализират възприятията и нагласите на българските фермери към ОСП и да се очертаят перспективите за национално прилагане през периода 2021-2027 г. Статията е базирана на анкета, обхващаща 74 български фермери от всички региони на страната. В изследването са използвани сравнителни, исторически и статистически методи на анализ. Резултатите показват очаквания за стабилизиране на доходите и подкрепа в по-големите стопанства, докато има някои вариации и негативни тенденции в по-малките стопанства. Националните приоритети за периода 2014-2020 г. са насочени в полза на секторите на растениевъдството с висока добавена стойност и животновъдството. България също прилага мерки като преразпределителни плащания, обвързано подпомагане и схема за дребни фермери.

Разпределението на финансовата подкрепа обаче не дава очакваните резултати и структурните дисбаланси остават. Националните политики трябва да бъдат преразгледани и прилагането на ОСП след 2020 г. в България да има по-добра насоченост и по-равномерно разпределение.

13. **Beluhova-Uzunova, R., Hristov, K., Shishkova, M. 2019. Small farms in Bulgaria-trends and perspectives.** Agricultural Sciences/Agrarni Nauki, 11(25), 59-66, ISSN/ISBN 2603-4638 (print) 1313-6577 (print), WEB OF SCIENCE-CABI

Резюме : Малките ферми играят важна роля в селските райони на Европейския съюз. Те допринасят за продоволствената сигурност, създават и насърчават биоразнообразието и осигуряват местна заетост. В България структурата на земеделието е доминирана от малки стопанства, които представляват над 86% от всички стопанства. Целта на изследването е да очертае основните

тенденции при българските малки стопанства за периода 2010-2016 г. и да подчертаят бъдещите перспективи и възможности след 2020 г. В изследването са приложени сравнителен, исторически методи на анализ. Резултатите показват, че дялът на дребните стопанства в използваната земеделска площ и генерираната стандартна продукция намалява. От друга страна, те концентрират най-висок дял от селскостопанската работна сила и остават предимно семеен бизнес. Въпреки че настоящите схеми по Първи Стълб осигуряват финансова подкрепа за малки стопанства, някои от мерките са неефективни. Някои от схемите на ОСП след 2020 г. трябва да бъдат преразгледани, за да станат по-справедливи и по-добре ориентирани.

14. **Beluhova-Uzunova, R.**, Hristov, K., Shishkova, M. 2018. **Structure of Bulgarian agriculture 10 years after the accession to the EU**. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development 18, no. 2 (2018), pp 29-34 PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: След присъединяването към Европейския съюз Общата селскостопанска политика става важен фактор за развитието на българското земеделие. Въпреки положителните промени в сектора, аграрното производство в страната се характеризира с ниска конкурентоспособност и ефективност. Целта на изследването е въз основа на анализа на структурните промени в българското земеделие да се формулират изводи за ефекта от десетгодишното членство върху сектора. Статията очертава трансформациите в селскостопанското производство, структурата на стопанствата и тенденциите в търговията със селскостопански продукти. Проучването показва, че има значителни предизвикателства, свързани с производителността и добавената стойност през последните 10 години. Основните от тях са свързани със структурни и секторни дисбаланси, неравномерно разпределение на финансовата подкрепа, поляризация и свръхконцентрация в сектора.

15. **Beluhova-Uzunova, R.**, Roycheva, A., Atanasov, D. 2018. Farm competitiveness determinants and drivers. Agricultural Sciences/Agrarni Nauki, 10(24), pp.41-46, ISSN/ISBN 2603-4638 (print) 1313-6577 (print), WEB OF SCIENCE-CABI

Резюме: Целта на статията е да направи преглед на литературата относно конкурентоспособността на земеделските стопанства и да представят дефинициите на това понятие. Освен това, се разглеждат проучвания за производителността и ефективността и ключови детерминанти с оглед идентифициране на важни двигатели за растеж. На тази база основните детерминанти на конкурентоспособността на земеделските стопанства, са качеството и количеството на производствения капацитет, националната селскостопанска политика, и иновациите и инвестициите в инфраструктура.

Процесите на глобализация и интеграция в световната икономика правят понятието конкурентоспособност актуално и провокират дебат относно основните фактори, влияещи върху тази категория. Динамичните промени пораждат дискусия за това как да се разпределят ресурсите и да се гарантира продоволствената сигурност и социалното благосъстояние.

16. **Beluhova-Uzunova, R.,** Hristov, K. and Shishkova, M., 2017. **Young farmers in Bulgaria-challenges and perspectives.** Agraren Universitet Plovdiv-Nauchni Trudove/Scientific Works of the Agrarian University-Plovdiv, 61(2), pp.37-46., ISSN 1312-6318 (Print), ISSN 2367-5845 (Online)

Abstract: Неблагоприятните промени в демографската ситуация през последните десетилетия в целия Европейски съюз доведоха до застаряване на населението и проблеми, свързани с отрицателния естествен прираст в редица членки на Общността. Младите земеделски производители са ключов фактор за устойчив и интелигентен растеж на земеделието поради тяхната по-голяма адаптивност и стремеж към иновации и внедряване на нови технологии в отрасъла. Те са важна предпоставка за бъдещото развитие на земеделието в страната. Според последните данни от преброяването на земеделските производители през 2013 г. едва 5,6% от всички фермери в Европа са под 35 години, докато повече от 31% са над 65 години (European Commission, 2017). Подобни резултати пораждат безпокойство относно бъдещата конкурентоспособност и продоволствена сигурност на европейското земеделие. Поради това след реформата в Общата селскостопанска политика през 2013 г. бяха приложени нови мерки за подпомагане на младите земеделски

производители. Основните въпроси, които се пораждат, са доколко тези нови механизми за подкрепа на младите производители ще дадат желаните ефект, насочен към нарастване на броя на младите в отрасъла и подпомагане на тяхното развитие. Целта на проучването е на базата на проследяване на структурните промени при младите земеделски производители в България да се направят изводи и препоръки относно възможностите за повишаване на ролята и значението на младите фермери в българското селско стопанство. За постигане на формулираната цел изследването преминава през следните основни етапи. В първата част се прави кратък преглед на изследванията в тази област и се формулира методическата рамка. Втората част проследява промените във възрастовата структура и икономическия размер на земеделските стопанства, като се извършва сравнителен анализ с останалите страни членки на ЕС. Третият етап разглежда основните мерки и инструменти на ОСП, насочени към подпомагане на младите производители за периода 2014–2020. На база на направения анализ се формулират изводи и препоръки относно бъдещето на младите земеделски производители в ЕС.

II.3. Научни публикации, реферирани и индексирани в други бази данни:

1. Atanasov, D., R. Beluhova-Uzunova, K. Hristov 2021. **Socio-Economic Dimensions of Regional Differences in Bulgaria**. AGRIBUSINESS AND RURAL AREAS – ECONOMY, INNOVATION AND GROWTH, CONFERENCE PROCEEDINGS, 2021, issue 1, pp.213-220, EconPapers DOI: 10.36997/ARA2021.213, Google Scholar

Резюме: Регионалните диспропорции са тема на редица дискусии в рамките на страните-членки на ЕС. Целта на настоящето изследване е на базата на анализ на ключови социално-икономически индикатори, да се изведат основните тенденции в регионалното развитие на България и да се формулират изводи и препоръки по посока преодоляване на предизвикателствата, свързани с регионалните дисбаланси. Проучването констатира сериозни междурегионални диспропорции, които влияят върху качеството на живот и влизат в противоречие с възприетия на европейско ниво стремеж към сближаване и постигане на балансиран и устойчив икономически растеж. С цел преодоляване

на тези предизвикателства е необходимо оптимизиране на инструментите на кохезионната и регионална политика в България. В тази посока е важна по-добрата координация между секторните политики и по-добро взаимодействие и интеграция между държавните и местните органи на управление.

2. **Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M. and Ivanova, B., 2021. The role of agricultural biomass in future bioeconomy.** Trakia Journal of Sciences, 19(1), pp.181-186, ISSN 1313-7069 (print), ISSN 1313-3551 (online). EBSCO

Резюме: Европейската комисия представи стратегията за биоикономика за 2018 г., която съдържа план за действие за ефективно използване на ресурсите, конкурентоспособна и устойчива икономика. Секторите на биоикономиката също са свързани с Европейския зелен пакт, стратегията „От фермата до трапезата“ и други иновационни стратегии. В прехода към нисковъглероден свят, биомасата играе решаваща роля като алтернатива на изкопаемите ресурси. В ЕС селското стопанство е основният източник на биомаса с 68% от общото предлагане. Статията анализира потенциала, предлагането и използването на биомаса от земеделието в Европейския съюз. Селскостопанската биомаса е част от основните сектори на биоикономиката и нейното търсене нараства. Потенциалът на биомасата и нейните алтернативни употреби обаче предизвикват дебати. Биомасата е възобновяем, но ограничен ресурс и на тази основа е важно да се очертае балансът и да се обърне внимание на връзката между хранителните и промишлените нужди от биомаса по отношение на хранителната и енергийната сигурност. Политическата рамка в това отношение трябва да бъде добре насочена. Използването на биомаса може да доведе до редица ползи, свързани с разрешаването на глобални проблеми. От друга страна, ако не се вземе предвид устойчивостта, няма да бъдат постигнати възможностите за приобщаващ растеж и развитие.

3. Georgiev, M., **Beluhova-Uzunova, R.** Shishkova, M. 2021. Risks in the Context of Food Sovereignty. Proceedings of the online International Scientific Conference „Quality Soil as a Pathway to Healthy Food in the EU- Challenges to 2030“ held at the Slovak University of Agriculture in Nitra on October 19-21, 2021, pp. 79-88, ISBN 978-80-552-2403-9, SSRN

Резюме: Проучването анализира рисковете в контекста на концепцията за хранителен суверенитет. Разглеждат се обществените отношения в аграрния сектор. В тази връзка се дефинират три основни риска: (1) риск от „свършефективност“, свързан със степента на консолидация и концентрация на ресурси, което създава проблеми с достъпа до производствени фактори за някои групи фермери; (2) комуникационен риск – генерира се от динамиката на технологичните промени на базата на информация и може да създаде бариери пред адаптирането на малките местни производители; (3) риск от енергийна бедност – преобразуване на производството чрез използване на чиста енергия, което може да доведе до повишаване на цените на енергията и спад в конкурентоспособността и доходите, засягащи местните земеделски производители. Целта на изследването е да представят и очертаят рисковете, свързани с продоволствения суверенитет и някои от ефектите, които нарушават земеделския сектор в България.

4. **Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M. and Ivanova, B., 2019. Concepts and key sectors of the bioeconomy, Trakia Journal of Sciences, 17(1), pp.227-233. ISSN 1313-7069 (print), ISSN 1313-3551 (online), EBSCO**

Резюме: Въпреки че биоикономиката като концепция се появи в края на 20-ти век, тя предизвика значителен интерес сред изследователите, политиците и бизнеса през последното десетилетие. Интердисциплинарният характер на биоикономиката дава възможност за справяне с големи глобални предизвикателства, както икономически, така и екологични. Целта на статията е да очертае различни дефиниции, понятия, както и да открие ключовите сектори на биоикономиката. Проучването се фокусира върху връзките между биоикономиката и кръговата икономика, устойчивото развитие, внедряването на иновации, формирането на веригата на стойността, както и регионалната специализация. Изследването прилага исторически, сравнителен, монографичен методи на анализ. Проучването анализира различни подходи и гледни точки по отношение на секторите на биоикономиката. Резултатите показват, че няма ясен консенсус относно дефинициите и ключовите сектори на биоикономиката в глобален контекст. Въпреки световния интерес към

биоикономиката, съществуват различни предизвикателства, свързани с проектирането и прилагането на отделни национални, регионални стратегии за биоикономика, които биха могли да осигурят развитието на интелигентна специализация и зелен растеж.

5. **Beluhova-Uzunova, R., D. Atanasov** 2019 **Biodynamic Agriculture – Old Traditions and Modern Practices**. *Trakia Journal of Sciences*, 17(1), 530-536. ISSN 1313-7069 (print), ISSN 1313-3551 (online), EBSCO

Abstract: Загрижеността по отношение на продоволствената сигурност, екологичните предизвикателства и недостига на ресурси прекрояват перспективите на селското стопанство. Следователно биодинамичното земеделие като алтернативен метод за устойчиво производство се превръща в обект на нарастващ научен интерес през последните 20 години. Биодинамичното земеделие е една от най-старите системи и корените му могат да бъдат открити в началото на 20 век. Въпреки скептицизма, биодинамичното земеделие се разви през годините и се разглежда като възможност за справяне с различни екологични, социални и икономически проблеми. Целта на статията е да представи концепцията и характеристиките на биодинамичното земеделие и да наблюдава различни проучвания за ефекта на тази земеделска система върху добивите, рентабилността и устойчивостта. Резултатите показват, че биодинамичните ферми имат по-високо качество на почвата, по-ниски добиви и еднаква или по-голяма нетна възвръщаемост в сравнение с конвенционалните земеделски стопанства. Дългосрочният ефект от биодинамичното земеделие върху икономическото представяне обаче се нуждае от допълнителни изследвания. Проучванията доказват, че биодинамичното земеделие е важна алтернативна земеделска система, която може да даде отговори на редица тревожни въпроси, свързани с жизнеспособността и устойчивото развитие.

6. **Beluhova-Uzunova, R., Dunchev, D.** 2019. Precision farming–concepts and perspectives. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej / Problems of Agricultural Economics*, no 3, 2019, pp. 142-155, eISSN: 2392-3458 ISSN: 0044-1600, SSRN

Abstract: Развитието на технологиите през 20 век доведе до еволюция на концепцията за прецизно земеделие. В наши дни прецизното земеделие обикновено се свързва с използването на GPS и сателитна навигация, ГИС, безпилотни самолети и дроне, както и сложни и усъвършенствани компютърни системи и софтуер. От друга страна, основният въпрос е свързан с рентабилността и ефективността на тези технологии и възможностите за тяхното внедряване. Основната цел на изследването е да се проследят най-популярните концепции за прецизно земеделие и да се анализира техническата и икономическа ефективност на различни технологии въз основа на литературен преглед. Резултатите показват, че възприемането на технологии за прецизно земеделие е тясно свързано с поведението на фермерите и нуждите от институционална подкрепа. Насърчаването на прецизното земеделие в рамките на Общата селскостопанска политика е необходимо, за да се преодолеят множеството икономически и екологични предизвикателства и да се осигури устойчиво развитие.

7. **Beluhova-Uzunova, R.,** Roycheva, A. 2017. Competitive advantages of the Bulgarian viticulture and wine sector after the accession to the European Union. *Trakia Journal of Sciences*, 15(Suppl 1), pp.324-329. ISSN 1313-7069 (print), ISSN 1313-3551 (online), EBSCO

Abstract: Лозарството е традиционен и важен сектор на българското земеделие и наред с винопроизводството има силен експортен потенциал. Традициите, съчетани с благоприятни природни условия, насърчават сектора на международните пазари. Присъединяването на България към Европейския съюз доведе до редица предизвикателства и нови изисквания на Общата селскостопанска политика по отношение на качеството и конкурентоспособността на продуктите. Целта на изследването е да се анализират конкурентните предимства на лозарството след присъединяването и да се открият възможностите пред сектора през програмния период 2014-2020 г. Приложени са няколко от често използваните показатели за оценка на конкурентните предимства. Резултатите от изследването показват необходимостта от мерки, насочени към балансирано развитие на лозарския сектор в няколко направления.

Анализът на показателите показва сериозни проблеми и проблеми в конкурентоспособността на българското лозарство. Има много негативни тенденции като намаляване на реколтираната площ, производството, износа и брутната добавена стойност. Ниското ниво на инвестиции не позволява значителна положителна промяна в развитие на сектора в правилна посока. Друг съществен проблем е този с кооперирането и организациите на производителите. Това пречи на производителите да защитят интересите си както по отношение на цените, така и по отношение на условията за реализация. За промяна на негативните тенденции в производството на грозде и вино в България могат да се формулират някои препоръки: (1) Производство на вина от местни и уникални търговски значими сортове; (2) Фокусиране върху производството на качествени вина със защитено географско наименование и защитено наименование за произход, които са ценни за потребителите в световен мащаб и заемат по-висока ценова ниша; (3) Окрупняване на лозя, иновативни решения в гроздопроизводството, добри практики за винено грозде; (4) Внедряване на технологии, които водят до по-висока ефективност и продуктивност на лозята и са екологични;

8. **Beluhova-Uzunova, R., D. Atanasov, M. Shishkova 2019 .Direct Payments in Bulgaria – Trends and Perspectives.** Bulgarian Journal of Agricultural Economics and Management, Volume 64 № 3/2019, pp. 42-50. ISSN 2534-9872 (Online), CABI

Резюме: Директните плащания са ключов компонент на Общата селскостопанска политика (ОСП) в България. През 2007–2013 г. те доведоха до сериозни промени в специализацията и концентрацията на българското земеделие. В периода 2014–2020 г. се очаква около 7,4 милиарда евро да бъдат инвестирани в земеделския сектор и селските райони чрез ОСП, от които директните плащания са 5,1 милиарда евро. Основната цел на изследването е да се анализират тенденциите при разпределението на директните плащания и да се очертаят възможностите и перспективите пред българското земеделие. За да се изследва разпределението на подкрепата, се използва коефициентът на Джини като широко прилагана мярка за неравенство. Резултатите показват, че Първи стълб облагодетелства предимно по-големите стопанства, причинявайки дисбаланси в българския селскостопански сектор. Малките и средни стопанства

получават незначителен дял от финансовата подкрепа. Реализирането на новите възможности, които предоставят директните плащания, би могло да спомогне за намаляване на секторните и структурни дисбаланси в селското стопанство и на поляризацията на българските стопанства.

9. **Beluhova-Uzunova, R., D. Atanasov 2017. Biodynamic Farming – Method for Sustainable Production of Quality Food.** Bulgarian Journal of Agricultural Economics and Management Volume 62, No 3, 2017, pp. 40-48 ISSN 0205-3845 (Print); ISSN 2534-9872 (Online), CABI

Резюме: Биодинамичното земеделие е метод на земеделие, който може да осигури екологична и икономическа устойчивост. Биодинамичното земеделие е обект на изследвания през последните десетилетия, въпреки че част от научната общност гледа на метода със скептицизъм. През последните 30 години бяха публикувани резултати от експерименти, които показват ефектите на биодинамичните препарати върху добива, качеството на почвата и биоразнообразието. Проучванията показват положително въздействие върху околната среда по отношение на използването на енергия и ефективността. Концепцията за биодинамично земеделие набира популярност поради нарастващите предизвикателства, идващи от изменението на климата, недостига на ресурси и нарастването на населението. Такива алтернативни практики са жизнеспособни методи, които могат да направят земеделските системи по-разнообразни и устойчиви. Целта на статията е да подчертае основните дефиниции и историята на биодинамичното земеделие, да опише основните характеристики на този метод и да представи различни проучвания, съпоставящи биодинамичното, органичното и конвенционалното земеделие. Резултатите показват, че тези системи обикновено имат по-добро качество на почвата и продукта и еднаква или по-голяма нетна възвръщаемост на хектар в сравнение с конвенционалните ферми.

10. **Beluhova-Uzunova, R., D. Atanasov, K. Hristov 2017. Analysis of Direct Payments Distribution in Bulgarian Agriculture** , Trakia Journal of Sciences, Vol. 15, Suppl. 1, pp 282-287, ISSN 1313-3551 (online) doi:10.15547/tjs.2017.s.01.051 , EBSCO

Резюме: Директните плащания формират приблизително 76% от бюджета на ОСП в програмния период 2014-2020 г. Основната цел на изследването е да очертае възможностите и предизвикателствата пред българското земеделие на базата на анализа на разпределението на директните плащания. Кривата на Лоренц, като най-широко използваната мярка за неравенство, се прилага в статията. Резултатите от анализа показват силно неравномерно разпределение на директните плащания в българските стопанства. Кривата на Лоренц показва, че подкратата се натрупват главно в по-големите стопанства, като по този начин създават предизвикателства през сектора и структурни дисбаланси. Насочването на финансовата подкрепа по линия на ОСП се отрази върху нивото на инвестициите, производителността и икономическата ефективност на българското земеделие.

През програмния период 2014-2020 г. ЕС полага усилия да намали различията. ОСП от 2013 г. има за цел да ограничи степента на неравнопоставеност в разпределението на плащанията чрез два механизма – дегресивност/ограничаване и преразпределителни плащания. Въздействието на тези инструменти няма да бъде видимо, докато Комисията не публикува следващия си доклад, който ще даде информация за разпределението на плащанията, направени на земеделските производители през 2015 г., първата година от прилагането на тези реформи. Теоретично България би могла да спечели от новите регулации по отношение на преодоляването на структурните дисбаланси. Концентрацията на директните плащания в периода 2007-2013 г. предизвика значителна поляризация в българското земеделие. В новия период ОСП е по-гъвкава и позволява на държавите членки да използват различни мерки спрямо спецификите на страните. Необходима е силна политическа воля за насочване на финансовата подкрепа към сектори с висока добавена стойност с цел намаляване на регионалните и структурни различия.

II. Монография:

Белухова-Узунова, Р. Шишкова, М. Иванова, Б. 2023 "Потенциал и предпоставки за развитие на биоикономиката в България" ISBN 978-954-517-322-6, Академично издателство на Аграрния университет, 2023

Биоикономиката е концепция, която през последното десетилетие придоби широка в популярност, както в световен мащаб, така и на европейско равнище. Нейното бързо адаптиране към нуждите на съвременния свят в отговор на целите за постигане на устойчиво развитие, поставя тази концепция в основата на политиките и предвидените дейности за справяне с предизвикателствата, свързани с ограничеността на ресурсите, опазването на околната среда, повишаване на човешкото благосъстояние, както и тези в другите приоритетни насоки. Развитието на политическата и правна рамка в областта на биоикономиката на ниво Европейски съюз е предпоставка за по-бързото включване на заинтересованите страни в тези процеси и изграждане на сътрудничество между тях на местно ниво. Новите инструменти за подкрепа и адаптирането на част от съществуващите такива е от ключово значение. Повишаването на равнището на социалния капитал и отделянето на средства за съответните проекти би спомогнало за постигане на устойчиво развитие при прилагане на съответната концепция.

Целта на изследването е, на базата на анализ на потенциала за развитие и териториалното разпределение на инициативите в областта на биоикономиката, подкрепени на местно равнище, да се очертаят приоритетните райони при осъществяването на проекти от дадено направление и да се отправят препоръки за постигане на устойчиви резултати.

За постигането на целта, изследването преминава през решаването на следните задачи:

Първа задача: Представяне на теоретичните основи на биоикономиката, обвързаността на тази концепция с други актуални течения в икономиката, както и с устойчивото развитие. Очертаване на основните сектори и стратегии. Втора задача: Извеждане на теоретична рамка на изследването. Представяне на методите за набиране, обработка и анализ на информацията и етапите, през които преминава то. Потенциал и предпоставки за развитие на биоикономиката в България

Трета задача: Проучване на възможностите за развитие на приоритетните сектори на биоикономиката в страната. Разкриване на ролята и значението на аграрния сектор в тези процеси.

Четвърта задача: Определяне и анализиране на потенциала за производството на биомаса от ключови за страната култури. На тази база,

извършване на картиране на съответния потенциал на регионален принцип и разкриване на възможностите за използване на биомасата в биоенергетиката.

Пета задача: Изследване на развитието на биоикономиката в България на местно равнище посредством идентифициране на проекти от основните сектори на същинската биоикономика, подкрепени по стратегиите за водено от общностите местно развитие (СВОМР); прилагане на пространствен анализ по области във връзка с основните категории проекти и тяхното финансиране, и представяне на разпределението на инициативите по години за разглеждания период.

Шеста задача: Проучване и анализиране на добри практики от биоикономиката, насочени към опазването на културно-историческото наследство и реализирани в резултат на сътрудничеството между местните инициативни групи (МИГ).

Седма задача: Очертаване на възможностите за финансиране на проекти в областта на биоикономиката и анализ на стратегиите и политиките в областта.

Осма задача: Предложения във връзка с ускоряване на процесите в областта на устойчивото развитие на биоикономиката на местно равнище. Обект на настоящето изследване са биоикономическите инициативи в селските райони, подкрепени от стратегиите за водено от общностите местно развитие на функциониращите в България МИГ през програмния период 2014-2020 г.

Основният изследван период е 2016-2021 година. Използваните за целите на изследването данни се основават на следните източници: (1) електронни бази данни и (2) самостоятелно набрана информация.

На база на направеното изследване може да се обобщи, че е регистрирана динамика и еволюция що се отнася до смисъла, съдържанието и обхвата на термина „биоикономика“ на световно и европейско ниво. Част от констатираните предизвикателства и повдигнатите въпроси са обект на дискусия и в процес на решаване, докато изясняването на други вероятно предстои. Безусловно, обаче, това е концепцията, от която се очаква да отговори на ключовите глобални предизвикателства, пред които е изправено съвременното общество. В рамките на тези характеристики на макросредата, е идентифицирано мястото на България и реализираните постижения в практическото приложение на концепцията. Разкрит е нереализиран потенциал,

както и възможности за развитие и приложение на различни дейности, което свидетелства за важността в концепцията в страната. В заключение би могло да се подчертае, че макар и бавно, страната прави първите стъпки в развиването на биоикономически практики, но е далеч от реализацията на пълния си потенциал. Последното изисква, както мерки на ниво държавна политика при управлението на сферата, така и участие на заинтересованите страни и развитие на социалния капитал. Важна роля в този процес има и научноизследователската и развойна дейност, която е в центъра на развитие на концепция. Научните изследвания и интердисциплинарният подход са в основата на реализиране на принципите на биоикономиката, като трябва да се подчертае необходимостта от по-широка обществена ангажираност в това направление. Отвъд научните изследвания практическото приложение и зелената трансформация на бизнеса трябва да бъдат подкрепяни и стимулирани. В тази връзка, освен стратегическите документи и планове, е важна интеграцията на отделните политики и изясняването на зависимостта между биоикономиката и други ключови концепции като устойчиво развитие, кръгова, зелена и приобщаваща икономика. Хъбовете и клъстерите, свързващи отделните участници във веригата за стойност, ще бъдат от стратегически значение за реализирането на заложените цели. Последното трябва да бъде съобразено със спецификите на регионално и местно ниво, като успешен подход за приложение на принципите на биоикономиката. Очаква се засилване на ролята на местните общности за реализиране на широк набор от стратегически значение за реализирането на заложените цели. Последното трябва да бъде съобразено със спецификите на регионално и местно ниво, като успешен подход за приложение на принципите на биоикономиката. Очаква се засилване на ролята на местните общности за реализиране на широк набор от инициативи, което ще позволи България да подобри позициите си що се отнася до приноса на биоикономиката в развитието на националната икономика.